

Observeren van lessen: informatie voor observanten

Als werkplekbegeleider, schoolopleider, instituutsopleider of vakdidacticus zullen er verscheidene lessen geobserveerd worden van studenten. Daar zijn Lesobservatieformulieren (Word) voor te gebruiken; die staan op <https://www.rug.nl/gmw/organisation/collaboration/internships/stage-informatie-lerarenopleiding>.

De Lerarenopleiding hecht zeer aan lesobservaties. Ze hebben als doel:

- het handelen van de student in de klas in kaart brengen om gerichte feedback te kunnen geven
- de *voortgang* van de student in kaart brengen met het oog op de einddoelen (startbekwaamheid) en daarop gerichte feedback geven
- De instituutsopleider te voorzien van informatie over handelen en voortgang van de student.

Lesobservatieformulieren zijn voor observatoren en beoordelaars een geschikt hulpmiddel om zicht te krijgen op de bekwaamheden van studenten en de ontwikkeling die zij daarin doormaken. De Lerarenopleiding vindt het belangrijk dat de student feedback krijgt die (mede) gericht is op de einddoelen. Zo willen we de richting aangeven waarin de student zich verder dient te ontwikkelen. Wij zien graag dat de prestaties van studenten op verschillende scholen langs dezelfde meetlat gelegd worden en op dezelfde aspecten van lesgeven geobserveerd. Door alle studenten aan de hand van hetzelfde Lesobservatieformulier te laten observeren wordt de betrouwbaarheid vergroot.

Hoe te observeren

1. Maak tijdens het observeren en nabespreken een duidelijk onderscheid tussen registreren (waarnemen van feitelijk gedrag), interpreteren (weer-geven van verklaringen voor/gevolgen van dat gedrag) en oordelen over dat gedrag. Een student kan alleen concreet gedrag veranderen. Schrijf daarom tijdens de observaties op wat de docent doet en zegt, welke houding die aanneemt. Doe dat zo nodig ook voor leerlingen. Het echte interpreteren en waarderen kan na de les gebeuren, tijdens de nabespreking. Bij het maken van aantekeningen is het handig om een feitelijke beschrijving van het verloop van de les te geven, bv in 4 kolommen: tijd/gedrag docent/gedrag leerlingen/opmerkingen en vragen.
 2. Het kan relevant zijn om op te schrijven wat de student *niet* doet (bijv. leerling zit omgedraaid, docent ziet het, maar zegt niets).
 3. Probeer lesobservaties te spreiden in de tijd zodat de ontwikkeling van de student in beeld komt.
 4. Neem de les zo mogelijk op (video). Dat ondersteunt met beeld de registraties, interpretaties en oordelen bij de nabesprekingen, bijvoorbeeld als het over stemgebruik en houding gaat. Hierbij moeten in het kader van de AVG wel van tevoren de leerlingen en hun ouders geïnformeerd zijn over de opnames. Zie daarvoor ook de stageovereenkomst.
-

5. Benoem in het nagesprek altijd eerst een aantal positieve aspecten en daarna een *beperkt* aantal aanknopingspunten voor verbetering. Soms kan het handig zijn om, bij een les die vanaf het begin ontspoord en waarbij al snel een negatief oordeel ontstaat, te 'resetten'. Het risico is dat anders al het gedrag als negatief geduid wordt.

De student dient voorafgaand aan de te observeren les een Lesvoorbereidingsformulier te maken. Vraag om dit formulier voorafgaand aan het lesbezoek, zodat je weet wat je kunt verwachten. Overigens schrijven studenten ook een evaluatie van de geobserveerde les na de bespreking.

Hoe het Lesobservatieformulier te gebruiken

6. Het scoren van de indicatoren is voor de student, en later voor de beoordelaar, van belang om een indicatie te hebben van de kwaliteit van de les. Maar de toelichting is nog belangrijker, omdat studenten dan kunnen bepalen wat ze kunnen verbeteren en hoe. Voor de beoordelaar is het van belang om te begrijpen waarom scores zijn gegeven.

De indicatoren op het Lesobservatieformulier zijn in wezen interpretaties (*zorgt voor ontspannen sfeer, toont respect, houdt zich staande, etc.*), en beschrijven nauwelijks concreet gedrag. Dat laatste zou in de toelichting moeten worden beschreven. Zo zou een toelichting op de indicator 'geeft duidelijke uitleg van de leerstof' kunnen zijn: 'je hebt de voorkennis van de leerlingen goed ingeschat en geactiveerd. De uitleg heb je stap voor stap gegeven. De volgende keer zou je er goed aan doen om de stof tussentijds samen te vatten of te laten samenvatten (dat laatste is nog beter)'.

Op die manier is de lesobservatie informatief voor zowel de student als de beoordelaar. De Lerarenopleiding heeft online een Lesobservatieformulier (lange versie) opgenomen met een toelichting op het type gedragingen dat exemplarisch is voor de verschillende indicatoren. Het betreft geen uitputtende lijst.

7. De lesobservator kan kiezen uit 5 scores:

- 1) Overwegend zwak
- 2) Meer zwak dan sterk
- 3) Meer sterk dan zwak
- 4) Overwegend sterk
- 5) Niet van toepassing

Een 4 betekent **niet** dat iets perfect is en een 1 wil **niet** zeggen dat iets nagenoeg ontbreekt. We zien vaak dat observatoren een 3 of een 4 invullen, niet zozeer omdat het in absolute zin een sterk element in de les is, maar omdat *gezien de fase* niet verwacht kan worden dat een student bepaald gedrag al kan laten zien. Deze relatieve observaties vertroebelen het beeld van de vaardigheden en de ontwikkeling van de student.

Daarom een dringend verzoek om observaties *absoluut* en niet relatief te beschrijven. Vermijd het om halve cijfers (2,5 / 3,5) te geven en maak duidelijke keuzes.

8. Soms vertoont een student bepaald gedrag níet omdat dat ook niet nodig was in de betreffende les, bv: 'treedt op bij negatieve groepsprocessen en anticipeert daarop'. Wanneer er geen negatieve processen plaatsvinden, hoeft er dus ook niet opgetreden te worden. Gebruik dan de score 'niet van toepassing' (nvt).
 9. Bij de verschillende stages horen verschillende indicatoren. Mocht je echter gedrag zien dat bij een latere stage hoort, vul het dan wel in op het formulier. Het geeft immers aan dat (op sommige aspecten) de student al meer laat zien dan nodig is. Omgekeerd is het de bedoeling dat alle indicatoren van voorgaande stages worden beschreven.
 10. Sommige observatoren schrijven tijdens de les hun observaties rechtstreeks op het Lesobservatieformulier. Anderen maken eerst aantekeningen en werken deze later (na afloop van de les of het nagesprek met de student) uit op het formulier.
-